

Idéer og forslag til Miljøkonsekvensrapport for transmissionsanlæg til opkobling af vindenergi ved Bornholm

Sag:

Miljøvurdering af transmissionsanlæg til opkobling af vindenergi ved Bornholm, j.nr 2022-11277

Til: mst@mst.dk, Miljøstyrelsen, Tolderlundsvej 5, 5000 Odense C

At kunne give naturen tilbage!

Ved den foreslåede etablering af det landbaserede transmissionsanlæg på Sydbornholm har man en enestående mulighed for at få genskabt noget af den natur, man må formode, har eksisteret i området for mere end 150 år siden.

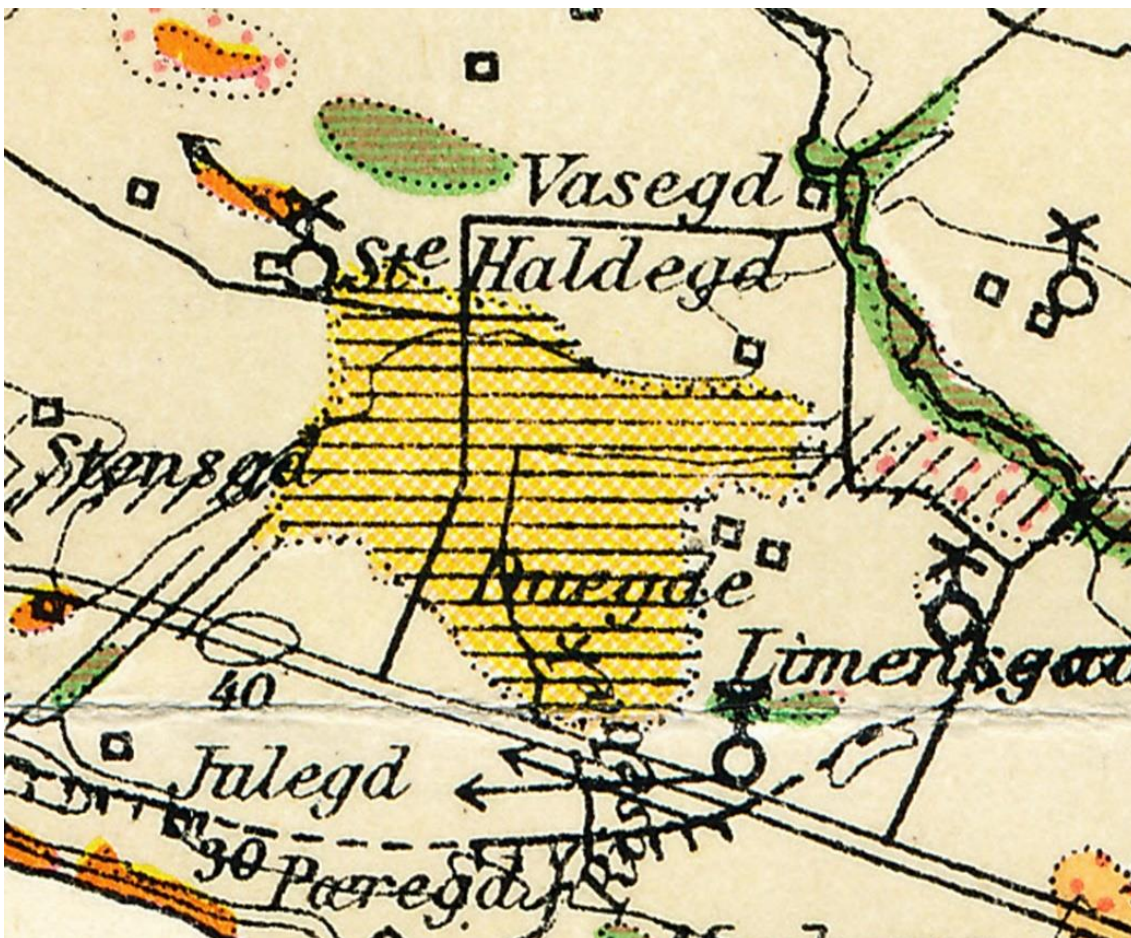
Der foreligger ingen skriftlige vidnesbyrd om indholdet i denne natur, men ved at "læse kort", skulle denne viden kunne anskueliggøres.

Overordnet har jeg beskrevet landskabet i disse to links:

<https://367ture.dk/ture/%C3%B8ens-aarmillioner/smeltevandsfloden/> og

<https://367ture.dk/ture/%C3%B8ens-aarmillioner/skelbro-risebaek/>

Kort fortalt er området, hvor man påtænker at opføre transmissionsanlægget, præget af virkningerne af en omfattende smeltevandsstrøm i senglacial tid, samt en efterfølgende smeltevandssø, et "søbækken", der har eksisteret i flere hundrede år efter isens afsmeltning på Bornholm og lokalt kaldet "Myrene".

Senglacialt søbækken som vist i "Danmarks geologiske Undersøgelser 5. Række nr. 1, 1930

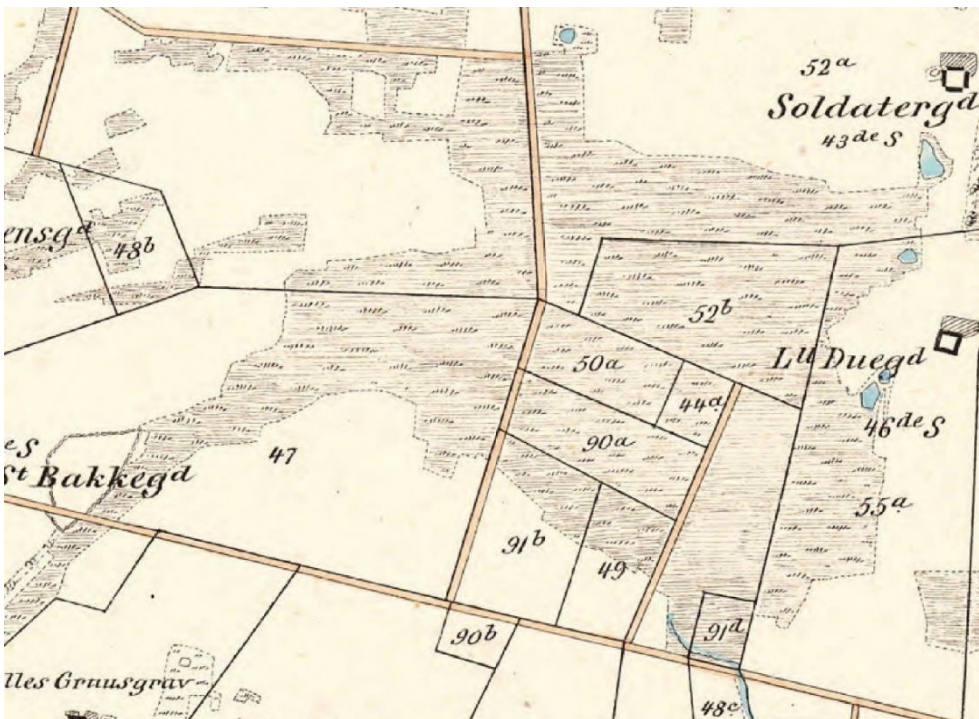

Ved at gå kronologisk til værks får man det første indtryk af landskabet på **Frantz Hammers kort** 1746-50:

Engarealer i det senglaciale søbækken på Frantz Hammers kort 1746-50.

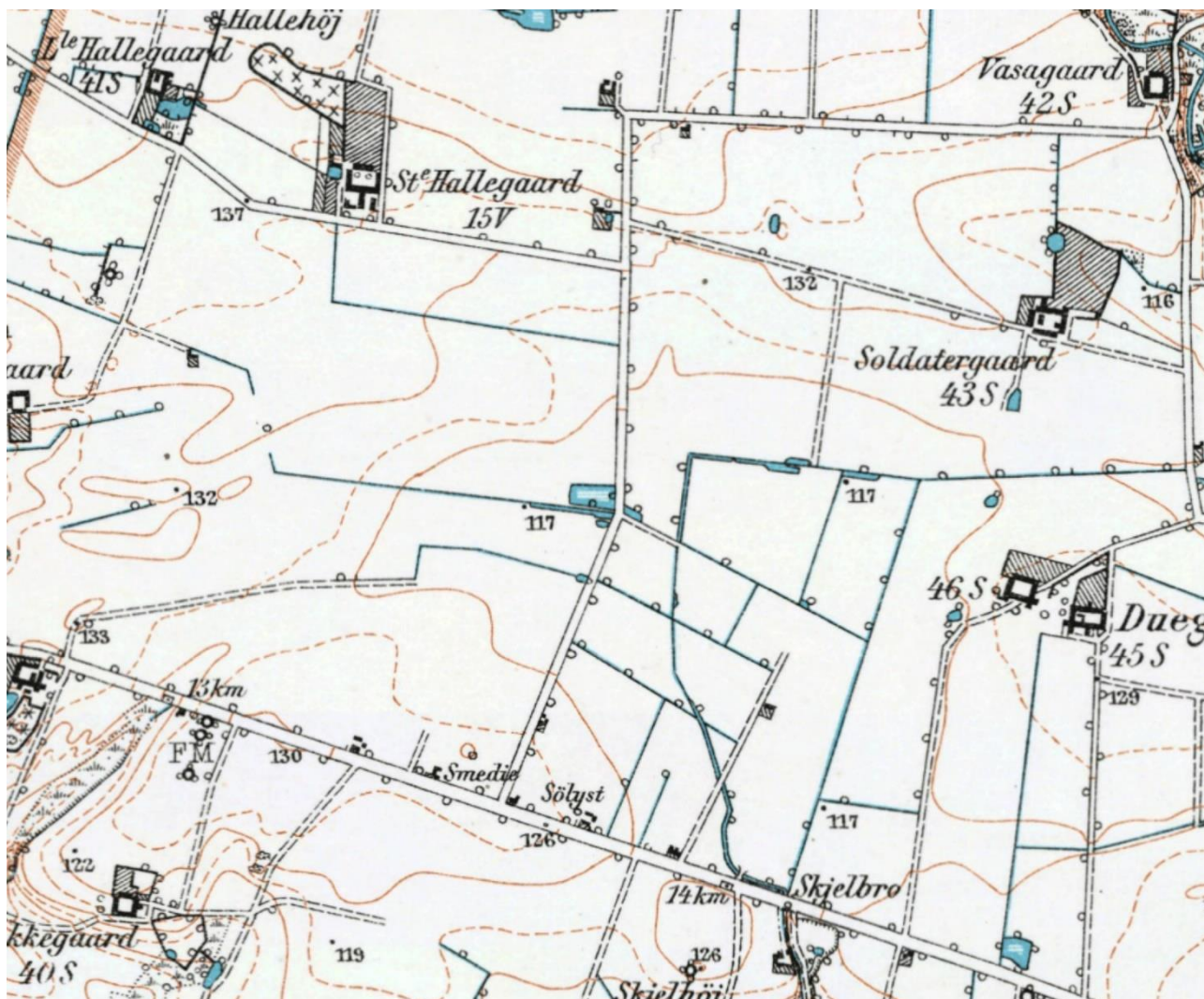
Videre op mod nutiden viser **sognekortet** over Aaker sogn de samme udstrakte engarealer i midten og slutningen af 1800-tallet, altså for godt 150 år siden.

Sognekort fra 1880 over Aaker sogn med engarealer i det senglaciale søbækken

Geodætisk kort fra 1930'erne

Det senglaciale søbækken tørlagt ved en omfattende grøftegravning i Risebæks øvre løb før midten af 1930'erne

Det senglaciale søbækken vest for Duegårdene - set mod nordvest fra Søndre Landevej 23. september 2005

Det senglaciale søbækken set fra øst – i retning fra Duegårdsvej mod Store Bakkegård 24. september 2005

Grøftetegravning og tørlægning af søbækkenet

Først i 1980'erne skulle Søndre Landevej renoveres, hvilket foranledigede en vandløbssag med inddragelse af Hedeselskabet, idet ejerne til 50 ha. landbrugsjord nord for landevejen ønskede vandløbet under landevejen sænket i forbindelse med en udgrøftning af tilløbet til Risebæk.

Vil ofre 306.000 kr for at
afvande landbrugsjord

Syv lodsejere vil skabe bedre forhold for vinterafgrøderne

Indlæg i Bornholms Tidende 18. oktober 1983

"Syv lodsejere i det sydlige Aaker gennemfører i dette efterår Bornholms hidtil næststørste afvandingsprojekt. Det område, der skal afvandes, hedder i daglig tale Myrene, og afvandingen foregår til Risebæk.

De syv lodsejere er Harald Aggerholm, Soldatergård, Niels Kofoed, Lille Duegård, Erik Sonne, Risegård, Carl Edvard Mogensen, St. Hallegård, Axel Ole Koefoed, St. Bakkegård, Hans Henrik Koefoed, Ll. Bakkegård og Henning Sonne, Julegård"....

"Hedeselskabets distriktchef J. Krog-Møller, der har stået for projektet, siger, at det har været meget spændende at arbejde med, fordi det rummer nogle principielle aspekter, hvor der tidligere er rettet kritik mod Hedeselskabet.

Man har ment, at Hedeselskabet ikke har taget nok hensyn til miljø og fredning ved at forbedre landbrugsjorden med sine projekter, men det er ikke rigtigt.

Projektet går ud på, at der skal afvandes 50 ha. land jord i området nord for Sdr. Landevej mellem St. Hallegård og Soldatergård, og det vil betyde, at et område på godt 220 ha. jord, der sender vand til Risebæk, nu lettere kan slippe af med sit overskudsvand..."

Vejbroen over Risebæk er gravet op, og der sprænges i selve Risebæks løb for at få den gjort dybere.

Indlæg i Bornholms Tidende 7. december 1983, der fortæller om sænkningen af røret under Sdr. Landevej

Afvandingen til Risebæk er det næststørste projekt hidtil

Kun afvandingsprojektet til Vallensgårds og Kærgårds moser med tre pumpestationer har været større

Indlæg i Bornholms Tidende 12. oktober 1984

"Der har i sagen været kontakt til både Bornholms amt og Aakirkeby kommune ligesom også fredningsmyndighederne har været kontaktet, for alt skulle gå rigtigt til.

Henning Sonne siger, at området skulle afvandes, fordi det var surt og vandholdigt, så der måtte gøres noget, for det er noget af den bedste landbrugsjord på Bornholm, der ligger i Myrene.

Foruden de ca. 50 ha., der skal afvandes, ligger der et interesseområde vest for dette areal, idet overfladevand fra dette store areal skal passere Myrene.

Den gamle åbne grøft lå alt for højt, så der ikke kunne afvandes, før vandstanden blev sænket med en meter – og det er der, der er sket nu.

Der kunne kun afvandes med normal dræning, og det er også det, der sker nu.

....

Selve hovedgrøften, der er på 900 meter. Vil komme til at koste 300.000 kr., medens detailldræningen for hele området kommer til at koste omkring 500.000 kroner, og hele projektet kommer så op på de ca. 800.000 kroner.

Detailldræningen omfatter alene omkring 11 km. grøfter, så der skal lægges nogle drænrør, inden projektet kan afsluttes.

Henning Sonne oplyser, at området er meget interessant, fordi Hedeselskabet gennem tiderne har lavet en masse projekter netop der, og det nuværende projekt har været meget flot, så vurderingerne om undergrunden har passeret til punkt og prikke.

Der har været flis og flyde sand i området, men ellers har der været minimalt med andre forhindringer.

Det har kun været nødvendigt at sprænge fem dage sammenlagt, og det var en strækning på omkring 50 meter ned ved Sdr. Landevej, hvor man løb ind i cementsten".

Okkerfarvet vand i Risebæk er kun en forbigående ting

Sænkningen af vandspejlet betyder en øget udvaskning af jern fra skiferlaget i området, men det vil mindskes ret hurtigt

Indlæg i Bornholms Tidende 8. juni 1985

"Bornholmerne er ikke vant til at se kraftigt misfarvet vand i deres vandløb, fordi de bornholmske vandløb er meget fine og rene, og derfor virker det dobbelt kraftigt, når det sker som tilfældet er med Risebæk i Aaker.

Det konstaterer Hedeselskabets nye distriktchef på Bornholm, Arne Larsen, i anledning af, at afløbsvandet er brunt eller rødgult over en længere strækning af grøften fra afvandingsområdet og Risebæk.

Der har ikke tidligere været misfarvning af vandt i Risebæk på grund af jernudvaskning, men ved afvandingen sidste år, er vandspejlet sænket, og det betyder, at jernet i skiferlaget nu bliver udvasket, så det bliver til okker og misfarver vandet, når der sker en iltning af jernet i det.

Arne Larsen understreger, at det ikke er tale om, at vandet er giftigt for fisk og mennesker, men der er kun tale om et kosmetisk spørgsmål, og der findes vandløb i Jylland, hvor okker-forureningen er meget meget værre.

Jeg mener, det er relativt lidt okker, der er i vandet i Risebæk, og jeg tror helt sikkert, at det vil forsvinde inden for en overskuelig fremtid.

Det er et ganske normalt mønster ved en dræning, når der findes jern i undergrunden, og vi vil gerne hen til efter næste vinter, før vi kan finde ud af, om det har stabiliseret sig efter en kraftig udvaskning og gennemstrømning af vandløbet i vinterens løb, siger Arne Larsen.

Der findes ret meget jern i området, for der har været tale om jern i undergrunden og okker i vandet, når der er gravet nye brønde – og der skal så lidt til, før det giver en eller anden form for udfældning og misfarvning af vandet.

Langs hele strækningen af Risebæk er alle stene og bredderne misfarvet af den okker, der er i vandet, selv om vandet tilsyneladende ser rent ud jo nærmere, det kommer kysten.

Men Arne Larsen vil gerne slå fast, at nok ser det kedeligt ud med rødbrunt vand i vandløbet, men det vil efter hans mening forsvinde inden for en overskuelig fremtid – og der er i det mindste ikke tale om, at vandet er giftigt".

En miljøkatastrofe! Okker i Risebæk nedstrøms landevejsbro. Okker i grøft opstrøms landevejsbro. Maj 1987

Hedeselskabets udtalelse vedrørende det okkerfarvede vand i Risebæk, at "det vil mindskes ret hurtigt", var en snak mod bedre vidende, og projektet blev intet mindre end en katastrofe for dyre- og plantelivet i Risebæk. – En vaskeægte Hedeselskabs-skandale! En sag, der er forsøgt tiet ihjel.

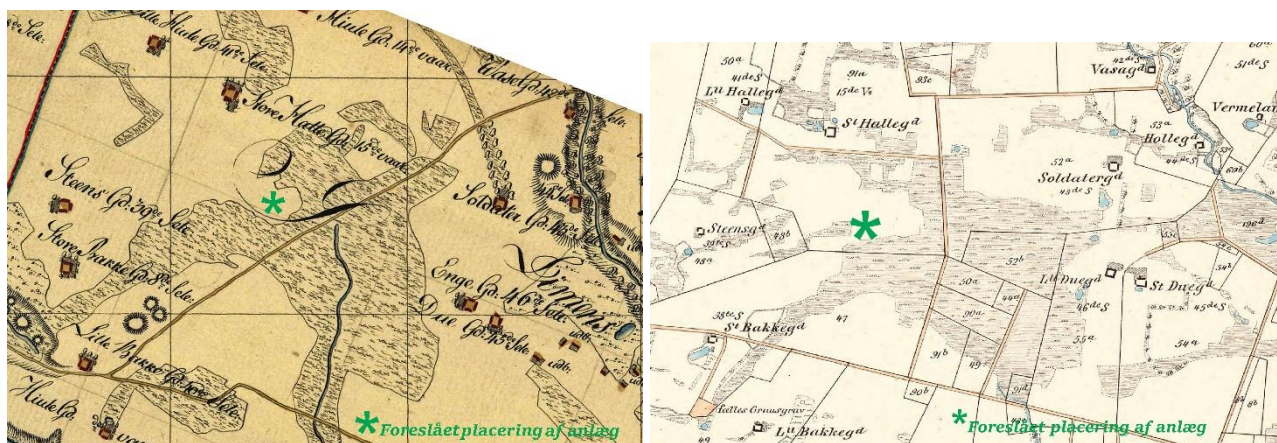

Oprensning af Risebæk-grøft september 1999. Fortsat okkerforurenet 15 år efter uddybning

Et fuldbyrdet overgreb mod fredningen af Risebæk, som klart understregede, at en "sænkning af åens vandstand" ikke måtte finde sted.

En mulig naturgenopretning i Myrene ved en etablering af transmissionsanlægget

Det foreslåede landbaserede transmissionsanlæg, der er vurderet til i alt at ville komme til at dække et areal på 700 m X 750 m, mindre end 100 hektar, vil fint kunne indpasses i dette tidligere naturrige landskab.

Foreslået placering af anlæg på Hammers kort fra 1746-50 og sognkortet fra 1880.

Ved en samtidig indsats med naturgenopretning på naturens præmisser i en bræmme på godt 50 meter omkring anlægget vil der kunne etableres nærmest en oase på omkring 7,5 hektar for dyre og plantelivet i det landskab, der de seneste 150 år har været udsat for en intensiv grøftegravning, dræning og opdyrkning af skiftende ejere og forpagtere af de omkringliggende landbrugsbedrifter.

Indplacering af anlæg, grøn firkant, med hensyntagen til tidligere tiders engarealer, der vil kunne naturgenoprettes. Cirkler omfatter fredede fortidsminder med 100 m beskyttelseslinjer

En eventuel sløring af anlægget vil fint kunne være dette godt 50 meter brede mosaiklandskab med bakker og tørre habitater til varmeelskende dyr og planter, damme og våde enge samt forbindende åbne vandløb til padder og vådbundsarter og store arealer med blomstrende buske til nektarsøgende insekter og bredbladede vækster som opholdssteder for oversomrende padder, især løvfrø. En egentlig plantning af skov synes at være unødvendig og direkte skadelig, hvis anlægget etableres med arkitektonisk indsigt.

En tanke: Hvor ville det være befordrende for den bornholmske biologiske mangfoldighed, hvis afvandingen af "Myrene", der i Bornholms Tidende den 12. oktober 1984 blev betegnet som Hedeselskabets "næststørste projekt hidtil", bliver opgivet ved anlægget af transmissionsanlægget, som det skete for "det største projekt hidtil" ved genopretningen af Vallenskæret og Statens opkøb af 115 hektar i 2018: <https://367ture.dk/ture/almindingen-paa-vallen/vallensgaards-mose-vallenskaer/>

Birkevej i Nylars, den 1. december 2022
Finn Hansen